

גולדה ובעלה: האיש העולם

זה קרה — אם קרה — לפני שגולדה היתה בת 5 — בעיר שממנה אינה זוכרת אפילו את צורת ביתה. כשהיתה בת 5, הורה המישפחה מוכת-הרעב לפינסק. היא גרה ליידי תחנת-המישטרה. הרינו שומעים את צעקות האימים של הבחורים והבחורות שהיו עוזרים שם בגלל פעילותם הבלתי-ליגאלית, היו מכים אותם שם מכות רצח. ועוד זיכרון מפינסק: „באותם ימים נכנסה יחידה של קוזאקים לפינסק. הם היו דוהרים על סוסיהם ברחובות העיר, וכל מי שניקרה על דרכם, נדרס. הם אף היו מכים באכזריות כל בחור ובחורה שנתקלו בהם.“ תמונה הנראית קצת מוגזמת, אך שנחרתה בלב הילדים. כעבור שנים, כאשר כבר חיתה המישפחה בארצות-הברית, ראתה אחותה הקטנה של גולדה שוטרים לכובים בראש תהלוכת פועלים. היא פרצה בצעקות „אמא! הקוזאקים באים!“ נפלה למישכב היתה חולה שבועות.

זהו עולם הילדות של גולדה — לא זיכרונות ממש עם כל הטוב והרע, אלא זיכרונות מוזקקים, מעובדים, מכוונים כולם בכיוון אחד: „מה הם הזיכרונות שנשאתי עמי (מרוסיה)? זכר הקוזאקים, זכר ליל תשעה באב, זכר הביצות של פינסק, חיי הרעב בקייב, הצעקות מתחנת המישטרה...“

זהו, יודי, אחת העובדות המכריעות של ישראל כפרוש תש"ג: כראש המדינה החי זקה ביותר כמרחב השמימי, המחזיקה בשטחים כבושים עצומים, השוטרת ללא-סיוג במידיו וחצי ערבים חסרי-ישע, — עומדת אשה היידי בזיכרונות של ערביפוגרום, של קוזאקים אכזריים, של מיעוט חסרי-מגן.

„העולם כולו נגדנו...“

ב כך מסמלת גולדה מאיר את המדינה כולה. בתת-ההכרה הלאומית שוכנות זו בצד זו שתי תבניות נפשיות: התבנית של הגטו היהודי, המופקר לחסדי קוזאקים ונאצים, שכל רגע מאיים עליו הגורל של קייב או אושוויץ — והתבנית של ישראל הכבושת, האדירה, המצפפת על העולם המתכנר והרוחשת בזו תהומי למאה מיליון ערבים.

שתי תבניות אלה חוזרות ללא הרף בכל ויכוח בישראל, והם המושמעים בפי גולדה בנשימה אחת: „האויב הזומם להשמידנו“ ו„צה"ל ינחיל תבוסה ניצחת לכל שליט ערבי שיפתח במלחמה חסרת-תוחלת.“

לכאורה יש כאן סתירה. אך למעשה משי-לימות שתי התבניות זו את זו, ומשמעות לי הידויפין את אותה המטרה. מפני שהעולם התי-כבר ליהודים ועמד מנגד כאשר נרצחו שישה מיליונים, יש לישראל הזכות לצפצף על דעת העולם. מפני שנהגו היהודים כאכזריות, מותר ליהודים להפעיל „ציונות אכזרית.“

אומה חזקה מדוריי-דורות, שבעת מלחמות, כמו ברי-טניה, לומדת במשך הזמן את חוכמת ההתאפקות. את התבונה העמוקה של ההגבלה העצמית. אך אומה קטנה. שקפצה בדור אחד את הקפיצה העצומה מרכבות אושוויץ לטורי-השיריון של ששת-הימים, חסרה מעצורים פנימיים כאלה.

„העולם כוהו נגדנו אבל לנו לא איכפת!“ הוא שירו של עם נירדף, שהיפקר לגורלו המחי-ליד עיניו העולם כולו. כאשר עם זה הפך לפתע אומה צבאית כובשת, קיבד אותו שיר משמעות אחרת לגמרי — הצדקה לכך מעשה. כמה פעמים פנו מדינאים זרים אל גולדה בשאלות

היתה שייכת לאוקראינים, לליטאים, לרוסים, למונגולים ולפולנים. היא היתה במוקד המלחמות של מיוחד-אירופה.

הכובשים התחלפו. הקורבנות היו תמיד הי-יהודים. אביה, הנגר העני מפינסק, שכל השכלתו באה לו מלימוד בישיבה של סלונים, נדד עם אשתו ובתו שינה לקייב, בירת אוקראינה הסמוכה, כדי להרוויח את לחמו שם. היא הכין רהיטים לכתי-הספר, אך „לא רצו לקבל ממנו את הרהיטים, ואז נשארנו שקועים בחובות. בלי פרוטה למחייה. אבא היה אומר (שלא קיבלו את רהיטיו) מתוך אנטי-שמיות.“

זה היה המצב כיצ במאי 1898, כשנולדה גולדה מאבוביץ בקייב. האנטישמיות האמיתית והמרומה ריחפו על ראשה מרגע לידתה. קל היה להסביר בה את כל הכישלונות, לרי-אית בה את שורשי כל מראות החיים.

כך עשו בני מיעוטים מדוכאים בכל הדורות, וליהודים היתה בוודאי סיבה יותר טובה לכך מאשר לרבים אחרים. גולדה מאבוביץ ספגה את אוירת הפוגרום הפרמנגטי יחד עם חלב האם. אם לשפוט לפי זיכרונותיה שלה, הרי סיפורים על האנטי-שמיות היו הרשמים הראשונים שלה בחיים. נדמה כי ברמיזה הילדותי התערבבו סיפורים אמיתיים ואגדות.

כך, למשל, היא מספרת כיום כי סבה, אותו לא הכירה מעולם, היה אחד מן ה„חטופים“ שמיאלו תפקיד כה מרכזי בספרות-היגיון היהודית. מספרת גולדה:

„הוא נילקח מביתו בהיותו בן 13, ו13 שנים שירת בצבא הרוסי. אף ניסו לאלץ אותו להמיר את דתו, גם על-ידי עינויים גופניים. שעות על שעות היה עליו לכרוע ברך על אפונים יבשות, שהיו מפורזות על הריצפה

גולדה הצעירה: בריחה מהבית

אבל היא לא נכנע. כנראה היה איש דתי מאוד. כל שנות שירותו צבא — שלוש-עשרה שנים — לא בא אוכל מבושל אל פיו, כדי שלא ייכשל באכילת טריפה. ואחרי שנשתחרר — כך סיפר אבי — חשש שמא בכל זאת חטא, אפילו בלא-יודעו, ולכן ישן שנים רבות על ספסל בבית-הכנסת, כשאבן משמשת לו במקום כר, כדי לכפר על חטאיו.“

סיפור זה נושא את כל הסממנים של סי-פור מן הסוג שנהגו הורים יהודיים כגטו לי-ספר לילדיהם, למטרות חינוכיות. אבל ברמיזי-נה שג גולדה נשתמר כסיפור אמיתי על סבא אמיתי, והיא חזרה עליו בכל הרצינות כעבור שכעים שנה.

הפוגרום שלא היה

רם פוגרום אינו חסר בעולם זיכרונותיה של גולדה. אמנם לא ראתה מעולם פוגרום ממש. אבל אין זה חשוב. פוגרום מדומיין משפיע לא פחות מפוגרום אמיתי. וכך היא מספרת, בצורה פלאסטית: „(פשוטה) שמועה על פוגרום שיתחולל בקייב. גרנו בקומה הראשונה. אני זוכרת שעמדתי בכניסה, על המדרגות שהוליכו לקומה השנייה, אל דירת השכך. יחד עם בת השכך, וראיתי איך אבי ואביה מניסים לבצר את הכניסה לבית בהצמדת קרשים לדלת. למולנו לא היה אז פוגרום, אבל את האווירה של טרם פוגרום לא שכחתי.“

ולראייה: היא איבדה את אהדת מיטב הידידים בעולם. תשובתה של גולדה: כל הגויים שונאים את ישראל. העולם כולו עמד מנגד כאשר נרצחו שישה מיליון יהודים. מה הקשר? אין קשר. לפחות. אין קשר פורמלי בין השאלה התשובה. אולם לגבי המאזין היהודי, יש קשר. סוקייה של גולדה עוררו בו נימות עמוקות. כל העולם שונא יהודים. אם היו לישראל ידידים, הם לא היו אלא שונאים מוסווים.

אם הרדו להיות ידידים, זה רק מוכיח שההנחה הכפיסית היתה נכונה. העולם כולו נגדנו.

בוויכוח אחר טען מישוה שגולדה מגהלת מדיניות המבודדת את ישראל בעולם. תשובתה של גולדה: העולם אינו יכול לסבול יהודים מנצחים. העולם רוצה לרחם על היהודים. אם נפסיד במלחמה, כל העולם יהיה בעדנו. המסקנה המתבקשת: בידוד ישראל אינו כישלון. אלא הישג כביר. שהרי זה מוכיח שישראל מנצחת, שהיא חזקה וגאה.

מי שרוצה בכך שישראל תרכוש אהדה, מציץ למעשה להשמיד את ישראל.

בוויכוח על פרשת אן שליט, האשה הסקוטית שנישאה לקצין ישראלי ושירבה להתגייר, פתחה גולדה את נאומה בתיאור נלהב של היהודים בכל הדורות, סיריבי להמיר את דתם ומתו על קידוש השם. זה מוכיח את הצורך לשמור על ייחודנו הדתי-לאומי. והגה, מה דורשים מאן שליט? בסך הכל שתביא קורבן קטן, ותעבור תהליך של גיור. האם זו דרישה גדולה מדי?

כאשר תורגם הנאום לעיתונאי אמריקאי נודע, תפס בראשו בייאוש: „איזו אשה! איזה חוסר-הגיון מוחלט! איך היא יכולה להעלות על נס את היהודים, שהעדיפו את המוות על המרת דתם — ובאותו נאום עצמו לטעון שהמרת דתה של הגברת שליט הוא עניין של מה בכך?“ אותו עיתונאי לא יכול היה להבין שבשביל גולדה מאיר, ובעיני מאויניה היהודיים, אין בכך כל סתירה. אצל יהודי, הנאמנות לדת אבותיו היא מיעוה קדושה. אצל גוייה, הסירוב להמיר את דתה הוא סתם עקשנות נלווה. סימן חשוד לאנטי-שמיות חבויה.

הגיון? אין הגיון. איזו היה לגולדה מאיר קורטוב שג הגיון הוא לא היתה בסוף תשל"ב מלכת ישראל.

איך חטפו את סבא

לש המאמינים שגולדה היא דמאגוגית בחסר, מדי-נאית מתוחכמת המשתמשת בטכסיסים פרימיטיביים כדי להשיג את מטרותיה.

אין דבר הרחוק יותר מן המציאות. גולדה מאיר מסוגלת לדבר כך, לנגן על מיתרי ליבם של יהודים ניצוליי-שואה, להגיע אל הרבדים העמוקים ביותר של זיכרונות הגטו — מפני שכל אותם רבדים קיימים וחיים בליבה שלה.

עד כמה שקשה להאמין בכך: גולדה מאיר מאמינה לכך מידה שהיא אומרת. ככל שרבי-ריה הם פחות הגיוניים, יותר פרימיטיביים — כך הם כנים ואמיתיים יותר.

כי גולדה מאיר היא בת הגטו. בגטו עוצב עולמה הנפשי. השנים החשובות ביותר בחיי כל אדם — שמונה השנים הראשונות — עברו על גולדה בבית טיפוסי של הגטו היהודי.

אביה היה בעל-מלאכה בפינסק, עיר ביילורוסית, שהיתה שייכת אז לממלכת הצאר, שעברה לאחר מכן לפולין, ושחורה בינתיים לברית-המועצות. בשנות ההיס-טוריה הארוכה שלה עברה פינסק פעמים רבות מיד ליד,

גולדה כילדה: ללא דיסה